

Kóvályog, hazatalál 20 éves az Örley Kör

...az első nyilvános, független, alulról szerveződő, legális szellemi-irodalmi – később politikai-ellenzéki fórum...

A tékozlók, eltévedtek, tévelygők, vakok, az úttalan utakon bolyongók egyszer hazatalálnak, megérkeznek, letelepednek. Ott, ahol... van valami. Eredendő, megtalált, vállalt, választott haza, mentális közösség, fészekalj, anyaöl. Ahová nem csupán a vérségi, nemzeti, de, és mindenekelőtt szellemi gyökereink nyúlnak...

Az Astoriában vagyunk, kávézó a Kossuth Lajos utcára néző ablakokkal. 2005. május 15-e, épp 20 éve, hogy az Örley Kör, „az első nyilvános, független, alulról szerveződő, legális szellemi-irodalmi – később politikai-ellenzéki fórum” (T. Á.) megalakult. Közel nyolcvan embert hívtak meg a találkozót szervező alapító tagok, mindazokat, akik valaha rendszeresen lejártak az Astoriába például (merthogy több találkahelyet is megjárt a kör). A sarokban Lengyel Balázs, Ottlik Géza barátja ül, sorban érkeznek az alapítók és a többiek, számolhatatlanul: Rácz Péter, Tábor Ádám, Györe Balázs, Kukorelly Endre, Németh Gábor, Abody Rita, Békés Pál, Greguss Sándor, Ungváry Rudolf, András Sándor, Kemény István, Sugár János, Klimó György, Földényi F. László, Garaczi László, Csaplár Vilmos, Szilágyi Ákos, Parti Nagy Lajos, Szkárosi Endre, Krausz Tivadar...

„A nyolcvanas évek legsötétebb napján, 1981. december 13-án, a lengyelországi szükségállapot bevezetése után néhány órával az Írószövetség második napja üléselő közgyűlése Mészöly Miklós javaslatára elfogadta, hogy a szövetségen belül hivatalosan is alakulhassanak különböző ízlésirányzatok szerint szerveződő ún. 'baráti társaságok' (...) – írja Tábor Ádám az Örley megalakulásáról – Egy Kukorelly Endrénél tartott hétfői összejövetelel született meg a döntés, hogy azontúl szerdánként az Astoria kávéházban jövünk össze.

Ezzel de facto megalakult már az Örley Kör. (...) 1985. május 15-én az Astoria Kossuth Lajos utcai különtermében vagy 40 magyar író - köztük Ottlik, Mándy Iván, Mészöly, Nemes Nagy, Lengyel Balázs, Erdély, Nádas – társaságában az Örley Kör ünnepélyes megalakulásán.”

A baráti társaságként működő irodalmi kör mintegy tiszteletadásként vette fel Örley István író, kritikus nevét. Örley Ottlik *Iskolájának* Medvéje, akit a német megszállás idején munkaszolgálatra hívnak, ám ő bujkál, és hamis papírokkal próbálja barátait, Szerb Antalt, Halász Gábort és Sárközi Györgyöt menekíteni. 45 januárjában egy kósza bomba veszi életét, mikor az óvóhely előtt épp rágyújt. Hat hétig fekszik a romok alatt. Nem sok mű maradt utána: *A Flocsek bukása*, *Farsang*, hátrahagyott írásait Pergel Ferenc gondozta.

Az Örley léte politikai állásfoglalás is volt, mondjuk így, speciális, szellemi ellenzéknek számított. Tábor írja: „Előbb a szervezők közül beszéltünk néhányan, majd Ottlik és Mándy Iván szidták keresetlen szavakkal a rendszert: főleg a Rákosiét, de az akkorinak is kijutott. Kint izmos és alig titkos rendőrök sörözgettek, és próbálták provokálni a ki- vagy bemenőket. Az elmúlt 15 évben sokszor vettem részt azóta az Astoriában szerdánként – majd keddenként – tartalmasabb vitákban, voltak színesebb, izgalmasabb esték – de ez volt a legfontosabb. Aznap alakult meg a háború utáni legjelentősebb irodalmi társaság...” Nemrég kiderült, egy később Ausztráliába települt matematikus jelentett róluk serényen.

Baráti találkozó, igen. Úgy üdvözlük itt egymást a szinte hetente találkozó emberek, írók, képzőművészek, matematikusok, értelmiségiek, mintha évtizedek óta nem látták volna egymást.

Lengyel Balázs személyes bevezető szavaiban az egykori Örleyről beszél, mindazokról, akik létrehozták, és akik már nincsenek, Mészöly Miklósról, Ottlik Gézárról, Nemes Nagy Ágnesről, Erdély Miklósról, Mándy Ivánról, majd Hekerle Lászlóról. (Idetartozik már Balassa Péter is.)

Kicsit olyan most az Örley, mintha az alapító nagy szellemek lelke lebegne felette, mintha – ahogy Ottlikot temették, akinek a végakarata az volt, ne hangozzék el gyászbeszéd, búcsúztató a sírjánál – némán állnának most is valami megfogalmazhatatlan gondolat, idea fölött a barátok... Ám amint Ottlik is mondta: „Az élet nagyszabású, ha szörnyű is”, mégsem a múlt, annál inkább a jövő felé kell tekinteni. Ahogy Tábor Ádám fogalmaz, ez a találkozó legyen most az Örley Kör életének fordulója, folytatódjon, ami noha teljes egészében nem múlt el (néhányan azóta is rendszeresen találkoznak a Centrálban), ám mintha megszakadóban volna.

Mi is? Tábor Ádám szerint a 80-as években forradalom ment végbe. Az elme, szellem, a gondolat forradalma. Nem érnék a végére, ha elkezdeném lajstromba venni, mi fontos történt a kultúrában az 1980-as évtizedben (itt természetesen az alternatív, underground, ellenzéki kultúrára gondolok): Örley Kör, József Attila Kör, A Lap – 84-es Kijárat, Polisz, Dolog és Szellem, Új Hölgyfutár, Tartóshullám, Beszélő, Bölcsészindex, Indigó Kör, Monteverdi Birkózókör, Kontroll Csoport, Európa Kiadó, URH, Balaton, Fölöspéldány, Rainer Maria Társaság...

Az 1997-ben alakult Szépirodalmi Társasága magát az Örley Körből eredezteti. De a József Attila Kör Irodalmi Társaságnak sem kevesebb köze van hozzá, nem csupán a közös tagok és gondolat miatt, de a megalakulás körülményeit és az Örley-hajók hagyományát folytatni kívánó JAK-hajót tekintve is.

Az Örley három hajót indított útnak. Az elsőt, 1985-ben – ahogy Rácz Péter, az ötletgazda felidézi – az utasokat arra kérték a szervezők, hozzanak magukkal saját készítésű zászlókat. Rácz Péter a mai napig őrzi őket a padlásán: zászló feliratú zászló, jelvényekkel teletűzdelt zászló, nadrágzászló, ruhazászló. A Duna-mozgalmárok is jelen voltak, a rendezvény csúcspontja állítólag Kornis Mihály *Dunasíratójának* felolvasása volt. 1986 júniusában *Vitahajó*, '87 októberében *Jövőhajó* néven futott ki a 300 fős dunai jármű, utóbbi nem titkolt politikai tartalommal, itt fejtették ki véleményüket „szellemi közeljövőről” többek között azok a vezető ellenzéki személyiségek, akiket nem hívtak meg Lakitelekre (Kis János, Tamás Gáspár Miklós, Szabó Miklós).

Az Örley Kör díjjal is büszkélkedhet, a tagok adományaiból. A fáma szerint a

legbőkezűbb **Eörsi István** volt, aki a zsebébe nyúlva 5 ezer forinttal járult a díjhoz, amelynek ma is értéke, hogy olyanok kapták, mint Balassa Péter vagy Kertész Imre.

Györe Balázs, Tábor Ádám, Rácz Péter beszéde (mit beszéd, emberi szó) után Kukorelly Endre Hekerlére emlékezett, a fiatalon elhunyt irodalomtörténészre (ajánlott olvasmány: *A nincstelenség előtt*). Aztán beszélgettünk. Közös pénzből tÖrleyt ittunk, a szakács Örley-falatkákkal készült. Régen, hajnalig járták a kocsmákat, nem tudták abbahagyni a beszélgetést, mondja Abody Rita. Most mind haza... késő van. De talán ahhoz nem, hogy ennek a száradóban lévő gyökérnek még kicsírázzon az elevenje, hogy a hagyomány hagyomány maradjon.

Nagy Gabriella